

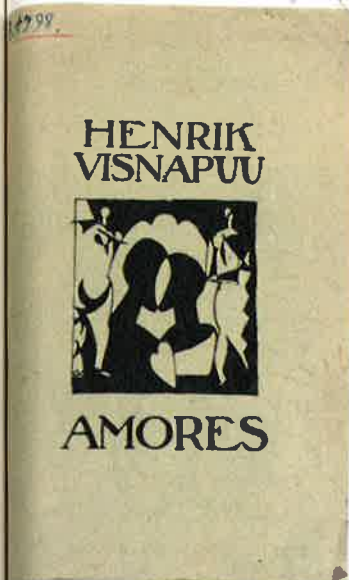
HENRIK VISNAPUU

(1890–1951)

Nüüd tuleb kevade. On lõppemata pori, kõntsa, saasta.
Mis sest, mis sest, kui naasen väljult porine ja lige.
Hell kandai, ema, anna andeks, ära ole tige:
kord ainult kevade, las olen porine. Kord iga aasta
nii tuleb kevade, et Issand heida armu!

„Teine kiri Ingile”

Visnapuu esikkogu „Amores” läbib
sisemine vastuolulisus.

Visnapuu hakkas värssse kirjutama koolipõlves ning tema esimene luuletus ilmus trükis 1908. aastal. Noore Visnapuu luule põhilaad on nooreestilikult uusromantiline, kuid oma vormitaotlustes järgib see selgesti ka 20. sajandi modernistlikke voole, eeskätt futurismi. Futuristliku „sõnalõhkumise” kõige äärmuslikum katse on „Vaarao tütar” (vt Tekste). Visnapuu isikupära tuleb esile siiski mitte niivõrd luuletuste silmanähtavas konstruktsioonis kui kuuldelses küljes, sõnade kõlas, värsside musikaalsuses.

Visnapuus on algusest peale tunda omapärase hingeeluga poeti. Ta on erakordselt vastuvõtlik ilule ja inetusele, äge oma armastuses ja vihas, otsekohese, isegi väljakutsuva esinemisega. Tema luuletustes kõneleb **lõhestunud inimene**, kes heitleb hea ja kurjaga, ülevate tunnete ja hävitavate tumedate tungidega. Heitlikkus paistab silma kõiges – suhtumises ümbritsevasse ellu, jumalasse, naistesse, iseendasse. See sisemine vastuolulisus läbib eriti selgesti Siuru-aegset esikkogu „Amores” ja on lausa programmiliselt sõnastatud luuletuses „Kaks algust”:

*Kaks algust minus: süda ja mu liha.
Neid ühendand on armastus ja viha.
Käib ingel ühes majas saatanaga.*

Armastuse ilu ja vaev

Visnapuu armastusluule üks osa esitab jumaldavat armastajat, naiste harrast imetlejat. Seesuguste luuletuste toon on tundeliselt mahe, pöördumised kaunisõnalised, peaaegu nagu palved. Visnapuule omane musikaalsus, heliliste häälikute abil saavutatud kõlaline varjundirikkus tuleb niisugustes luuletustes eriti hästi esile. Luuletaja kasutab naisnimesid (Maria, Ene, Alaea, Ing), mis on huvitava kõlaga, mõnikord ka tähendusrikkad sümbolid. Nii näiteks luuletuses „Maria”:

*Maria, imeline nukrus ses nimes,
päha, valukeelne.
Ma palveluses julgen otsi su ilmes
lohutust mu raskes mures.
O, jumaline ema, neitsi süütumeelne.*

Luuletaja kannatav ja trotslik pool väljendab aga põlgust naiste kui paheliste olendite vastu. Naistes tundub peituvat

midagi tabamatut, saatuslikku, ohtlikku. Paljudele omaaegsetele lugejatele mõjus Visnapuu otsekohene robustsus häirivalt.

*Oh me hirmsad oma liha seen.
Päästke ihu, neitsid, päästke hingi:
aelden kui penid käime ringi,
paljastaden jalgu, maha võtten kingi.*

„Noorile tütarlastele”

Bravuurse hoiaku taga on aimata luuletaja ebakindlust, ahastust ja valu. Tema inimlik tahe paistab olevat jõuetu armastuse ja ihade ees – need on nagu loodus või saatus. Mitmes luuletuses võrdleb luuletaja inimest koeraga, näiteks „Oo, nukker peni”. Nukrus on Visnapuu noorusluulele üldse omane, selles meeleolus lõpeb ka tema esikkogu „Amores” (1917). Läbi siseheitluste jõuab aga poeet äratundmisele oma loojakutsumuses: „Minu tee – / see on laulukš ülendada valu.” („Loobumus”)

Visnapuu järgnevatest armastusluule kogudest on kõige väljapaistvam „Käoorvik” (1920). Selles pole luuletaja pihitused ning pöördumised naiste poole enam nii teravalt kontrastsed, vaid on omandanud kooskõolisema, vahel nukrameelse, sageli aga varjatult rõõmsa tooni.

„Käoorvikus” on kesksel kohal kümme omavahel seotud armastusluuletust – nn kirjad Ingile. Tsükkel on üles ehitatud aastaringile, väljendab armastaja tundeid ja meelolusid eri aastaegade kaudu, vahelduvate looduspiltide taustal. „Esimene kiri” on kirjutatud varakevadel, talve taandumise ajal, „Kümnes kiri” jõuab uuesti talve. Vahepeale jäävad kevade tulek, looduse süvine õitseng ning kuldne küpsemine. Viimast kujutab tsükli üks kaunimaid, „Kuues kiri Ingile”.

*Kuues kiri Ingile
Kuld kollane laul*

*Kuld kollane on park, kuld kollane on süda.
Kaks sammu kuldsen kadumisen.
Kuld kollane on tee, kuld kollane on süda,
kaks käijat kuldsen kadumisen.*

*Kaks käijat kuldsen kõnelusen,
kuld kollane on süda nagu sügis.
Kaks sammu kuldsen kõnelusen,
kaks südant kuldsen kõnen nagu sügis.*

*Kaks südant kuldsen kõnen, kuldsen unen,
üks ühen, teine teisen kollendusen.
Üks minu süda oman kuldsen unen
ja teine sinu teisen kollendusen.*

*Kuld kollane on park, kuld kollaseid puistab lehti
tuul, kuldseid liblikaid me pääle.
Kuld kollane on tee, kuld kollaseid puistab lehti
tuul teele. Kas nüüd kuralle, või hääle?*

Visnapuu armastusluule kogudest on üks väljapaistvam „Käoorvik”

HENRIK
VISNA
PUU
MAAR
JAMAA
LAULUD

Visnapuu patriootiliste tunnete heitlikkus väljendub ilmekalt kogus „Maarjamaa laulud”.

Maarjamaa laulud

Visnapuu kirjad Ingile on omamoodi armastuslugu värssides, väike lüüriline värssromaan. Selle lugu paigutub väljapoole argielu, väljendab **ajatut armastust**.

Isamaaluulet ilmutas Visnapuu oma 1920. aasta kogus „Talihari”, mis annab edasi 1918.–20. aasta Eesti Vabadussõja võitlusi ja emotsioone. Selle paremikus kõlab rahvusaadete kõrval **humanistlik paatos**, nagu luuletuses „Meie aeg”:

*Õudne, õudne, õud!
Mida jätta, mida võtta armsaks?
Süda kaheks, süda kaheks narmaks.*

*Igal pool on surm.
Tapvad punased ja tapvad valged.
Verised on käed ja verised on palged.*

Ahastav ajakriitiline nägemus aga ei rahulda Visnapuud. Ta üritab leida tasakaalu, positiivseid emotsioone. Kui „Meie ajas” või sõjakangelasele Julius Kuperjanovile pühendatud luuletuses „Jääb inimene ikka, ikka meil veel velleks” äratavad vennatapp ja surm luuletajas valu, siis teises, samuti Vabadussõjas langenud noorte mälestuseks kirjutatud luuletuses „Ole tervitet, tervitet” kõlab teistsugune, kodumaa eest suremist ülistav noot: „Nii ilus on surra, kui oled noor, / nii päikesen magama minna.” Hümnilist paatost kannab ka populaarseks saanud ja korduvalt viisistatud „Kodumaa laul”: „Maarahva, talupoega vaba maa, / jää vabaks sa! Jää seisma sa!” Visnapuu luuletajaisiksusele omane kahestumine ja äärmuslikud vaated iseloomustavad ka tema varasemat isamaaluulet.

Visnapuu patriootiliste tunnete heitlikkus vältab õige pikalt, läbi 1920. aastate, ja väljendub eriti ilmekalt kogus „Maarjamaa laulud” (1927). Raamatu temaatilise telje moodustab kaheksast luuletusest koosnev nimitsükkel, mille osade vahele on pikitud teisi kodumaa luuletusi, näiteks „Tõmbtuul”, mis konkreetselt seostub Gustav Suitsu „Tuulemaaga” ja tuulekujundiga. Õieti ongi Visnapuu Maarjamaa üsna Tuulemaa moodi – tõmbetuulte paik, kus ikka ja jälle heideldakse olemasolu nimel. Tähelepanдав on luuletaja **emotsionaalne, väga isiklik suhe kodumaaga**.

Maarjamaa laulud 1

Ma olen kisendand
 kinnise suuga:
 kuhu! kuhu sa lähed! kuhu!
 sina ise,
 sa, minu kodumaa,
 kuhu lähed võõra ja muuga,
 sina kõrkl!

Minu kurk
 hääletust kisast
 on tulipunane:
 mäleta, tuled sa kust?
 kes olid sa tuna?
 kes on su isa?

Minu sisikond on must
 vaitolemise valskusest;
 mina ei saa
 vaikida,
 sõna on saanud mu suhu,
 nüüd pean ma laulma sest:
 ma ei taha näha hukkumas sind!

1930. aastatel lahendas Visnapuu oma senised heitlused ja kõhklused positiivselt rahvusliku kodumaakujutuse kasuks, nagu ta oli varem teinud näiteks „Kodumaa laulus”. Ent tema tollane programmiline isamaaluule jäi varasemale palju alla. Vaikiva oleku ajal kirjutas ja avaldas poeet järjest üheülbalisemaid, seejuures sageli viimistlemata luuletusi ning poeme.

Visnapuu kodumaaluule omandas uuesti isikupära ja veenvuse paguluses. Rasketes tingimustes avaldas ta terve rea luulekogusid, millest märkimisväärsamad on „Esivanemate hauad”, „Ad astra” ja „Periheel. Ingi raamat”. Armastus, üksindus ja kaotatud kodumaa inspireerisid Visnapuud sõnastama oma tundeid tihedas ja sisendusjõulises värsis.

*Mul on sinu pärast nii kitsas,
 sina teeäärne kodumaa.
 Kägu kukkus küll leivavitsas –
 kuidas kätele sooja saad?*

*Kus on sinu rajatud hooned,
 sinu aja tegude märk?
 Nüüd oled jälle kui toona:
 üks kahele katkine särk.*

„Mul on sinu pärast nii kitsas”

Eduard Ole
 Kirjanik Henrik Visnapuu portree
 (1932)

Henrik Visnapuu hea sõbra August
 Gailitiga

FAKTE JA VÄITEID

Visnapuud kutsuti vürstiks ja poeside kuningaks.

Visnapuu on mehelik, vahel järsk ja äärmuslik luuletajanaatuur.

Visnapuu loomingus paistavad silma eeskätt armastusluuletused ja isikliku tundetooniga isamaalaulud.

Visnapuu luulekogusid:

„Amores” 1917,
 „Käoorvik” 1920,
 „Hõbedased kuljused” 1920,
 „Talihari” 1920,
 „Maarjamaa laulud” 1927,
 „Esivanemate hauad” 1946.

LISALUGEMIST

Õnne Kepp. Henrik Visnapuu neljas armastus. Keel ja Kirjandus 1990, nr 1

Harald Peep. Henrik Visnapuu: ühe elu- ja loometee piirjooni. Tallinn: Eesti Raamat, 1989

Henrik Visnapuu. Päike ja jõgi: mälestusi noorusmaalt. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1951 / Tallinn: Eesti Raamat, 1995